

Павло ГОЛУБЕЦЬКИЙ

аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна,
pavlogolubeckiy@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7726-8564

Звенислава БАНДУРА

кандидат економічних наук, доцент, Львівський національний університет ім. Івана Франка,
м. Львів, Україна, zvenyslava.bandura@lnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-9922-9072

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ФІНАНСУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Розробка, фінансування та реалізація інноваційних проєктів потребує організації ефективного інноваційного менеджменту, основним інформаційним джерелом якого є бухгалтерський облік інноваційної діяльності.

Мета – оптимізувати теоретичні положення та удосконалити методiku підготовки і використання облікової інформації для управління інноваційною діяльністю, а також фінансування інноваційних проєктів.

Результати. Обґрунтовано взаємозв'язок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств у межах інноваційного середовища зі створення, імплементації та реалізації інновацій. Досліджено місце облікової інформації про операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємств в управлінні та фінансуванні інноваційних процесів. З метою з'ясування змістового наповнення облікової інформації про інноваційну діяльність підприємств здійснено класифікацію її об'єктів з позиції управління, обліку та фінансування. Для ефективного обліку множинних та варіативних інноваційних об'єктів запропоновано використовувати універсальні принципові положення підготовки та використання облікової інформації. Доведено, що дотримання принципових положень забезпечує ефективну інтегровану взаємодію бухгалтерського обліку, управління та фінансування інноваційної діяльності підприємств. Визначено характерні риси формування та використання облікової інформації в інтегрованій системі обліку й управління інноваційними процесами.

Висновки. Ефективна підготовка та використання облікової інформації з використанням поданих пропозицій і рекомендацій в управлінні та фінансуванні інноваційної діяльності забезпечує реалізацію її завдань та отримання позитивних фінансових результатів. Подальших досліджень потребує методика обліку варіативних інноваційних об'єктів з підготовкою звітності для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів.

Ключові слова: облік, інновації, управління, фінансування інноваційних проєктів, інноваційна діяльність.

Табл.: 2, рис.: 2, бібл.: 23.

Pavlo HOLUBETSKYY

postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

pavlogolubecky@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7726-8564

Zvenyslava BANDURA

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine,

zvenyslava.bandura@lnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-9922-9072

ACCOUNTING AND INFORMATIONAL SUPPORT FOR FINANCING AND MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Introduction. The development, financing, and implementation of innovative projects require the organization of effective innovation management, with the primary source of information being the accounting of innovative activities.

The purpose of the article is to optimize theoretical principles and enhance the methodology of preparing and using accounting information for managing innovative activities, as well as financing innovative projects.

Results. The interconnection of operational, investment, and financial activities of enterprises within the innovation environment has been substantiated, encompassing the creation, implementation, and realization of innovations. The positioning of accounting information about the operational, investment, and financial activities of enterprises in the management and financing of innovative processes has been investigated. In order to ascertain the substantive content of accounting information about the innovative activities of enterprises, a classification of its objects from the perspective of management, accounting, and financing has been carried out. For the effective accounting of diverse and variable innovative objects, the utilization of universal principles for the preparation and application of accounting information has been proposed. It has been demonstrated that adhering to fundamental provisions ensures an efficient integrated interaction between accounting, management, and financing of enterprises' innovative activities. The distinctive features of forming and using accounting information within an integrated system of accounting and management of innovative processes have been identified.

Conclusions. The effective preparation and utilization of accounting information, utilizing the provided suggestions and recommendations, in the management and financing of innovative activities ensures the realization of its goals and the attainment of positive financial outcomes. Further research is needed for the methodology of accounting for variable innovative objects with the preparation of reporting for internal and external stakeholders.

Keywords: accounting, innovations, management, financing of innovative projects, innovative activity.

JEL Classification: M41, M42, D24.

Постановка проблеми. Створення та імплементація інновацій – найбільш комплексний та складний процес серед усіх напрямів фінансово-господарської діяльності підприємств. Інновації є ініціатором реінжинірингу бізнес-процесів. Незалежно від того, чи інноваційна діяльність орієнтована на створення інновацій, чи тільки на їх впровадження, менеджмент підприємства має мобілізувати наявні ресурси й оптимізувати управлінські процеси. Без перегляду інформаційних та управлінських процесів інноваційна діяльність може не досягнути запланованого результату. Тому сприйняття менеджментом необхідності та важливості інноваційних процесів передбачає докорінну зміну усієї фінансово-господарської діяльності підприємств.

Тільки через поєднання оперативного, тактичного та стратегічного управління інноваційна діяльність здатна досягти успіху. Інноваційні процеси на мікрорівні передбачають об'єднання зусиль усіх підрозділів підприємства та навіть створення нових організаційних структур. Інноваційна діяльність також потребує залучення значних різносторонніх ресурсів для отримання позитивних результатів. Таке об'єднання функціонального та ресурсного потенціалу підприємства зорієнтоване на досягнення оптимуму затрат часу та коштів на генерування інновацій. Отже, комплексність та результативність трансформацій, зумовлених створенням і впровадженням інновацій, є результатом ефективної інформаційної підтримки управління інноваційною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці активно досліджують особливості інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю у різномірних аспектах менеджменту підприємств. На думку М. П. Денисенко, Т. С. Голубева та І. В. Колос "інформаційне

забезпечення управління інноваційною діяльністю доцільно позиціонувати як комплексне поняття, що охоплює сукупність даних, організацію їх введення, обробки, збереження і накопичення, пошуку, а також поширення між різними користувачами інформації про інноваційні процеси підприємства [1]. Науковцями також ідентифіковано інформаційні інтереси різних стейкхолдерів щодо інноваційної діяльності. Продовжили дослідження В. В. Стадник та О. В. Головчук, які класифікують інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю відповідно до потреб різних рівнів стейкхолдерів [2]. А. М. Ткаченко та Т. О. Дробецька ідентифікують інформаційне забезпечення інноваційної діяльності як складову системи управління організаційно-економічним розвитком, визначаючи ключові особливості інформування менеджменту про інноваційні процеси [3]. На інформаційному забезпеченні інноваційного розвитку різних рівнів управління акцентує увагу Г. С. Черноіванова [4]. В. В. Завальнюк удосконалив методичку інформаційної підтримки стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств [5]. Особливості інформаційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств, об'єднаних у групи, найвищим рівнем інтеграції яких є утворення кластерів, дослідив Л. М. Ганущак-Сфіменко [6]. Макрорівень інформаційного забезпечення системи управління інноваційною діяльністю підприємства є об'єктом дослідження Т. О. Шенгерій [7]. Інституційному підходу до інформаційної підтримки управління інноваційною діяльністю, за яким інформаційні системи позиціонуються як окремі інституції, присвячена колективна монографія А. Л. Правдюк, Т. Ю. Прутської, М. В. Правдюк [8]. Проте наукові дослідження інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств без урахування

місця облікової інформації у системі менеджменту є епізодичними та неповними.

З іншого боку, в науковому просторі присутні наукові праці, у яких чільне місце в інформаційній підтримці управління інноваційним розвитком належить бухгалтерському обліку. Більшість із цих праць об'єднуються під спільною назвою "облікове забезпечення управління інноваційною діяльністю" або її варіаціями, за авторства таких науковців, як: Г. Брик [9], О. Гриник [10], О. Кантаєва [11], І. Лепетан [12], І. Мельничук [13], О. Пальчук та О. Гай [14], З. Янченко [15] та інших. Позиціонування бухгалтерського обліку тільки як сервісного механізму в управлінні інноваційною діяльністю підприємств обмежує важливу роль облікової інформації в інноваційних процесах. Бухгалтерський облік є не тільки інформатором у системі управління інноваційними процесами, а й інтегратором та комунікатором в умовах діджиталізації у багаторівневому менеджменті. Новітній погляд на роль облікової інформації в управлінні інноваційною діяльністю присутній в поодиноких працях таких науковців, як: І. Нестеренко, та Є. Чміль, (діджиталізація формування облікової інформації) [16]; В. Макарович (конститутивна роль облікової інформації) [17]; Н. Намазі С. Дехгані (взаємозв'язок між прозорістю облікової інформації та аудитом інноваційної діяльності) [18]; С. Легенчук, І. Вигівська (облікова інформація в мінімізації ризиків інноваційної діяльності) [19]; А. Філіп, А. Джіо та Л. Паугам (використання облікової інформації під час створення інноваційних підприємств з малою капіталізацією) [20]; З.-М. Задорожний та інші автори (взаємозв'язок автоматизованого обліку та інноваційного менеджменту [21]; роль облікової інформації у впливі економічної безпеки на кібербезпеку [22]) тощо. Але винятково облікове позиціонування

інформаційної підтримки управління інноваційним розвитком підприємств не враховує фінансової компоненти менеджменту з визначенням об'єктів та джерел фінансування інноваційної діяльності, що визначає актуальність теми дослідження та дає змогу сформулювати мету статті.

Мета статті полягає в оптимізації теоретичних положень та удосконаленні методики підготовки і використання облікової інформації для управління інноваційною діяльністю, а також фінансування інноваційних проєктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед найбільш важливих ресурсних складових інноваційної діяльності підприємства є інформація. Оскільки управління інноваційними процесами на рівні підприємства ґрунтується на обліковій інформації, до бухгалтерського обліку висуваються адаптаційні вимоги. Система обліку повинна адаптуватися до актуальних внутрішніх та зовнішніх передумов підприємництва. Без урахування інноваційних трендів розвитку підприємств неможливе ефективне їх функціонування. Перед управлінськими та обліковими фахівцями постає проблема пошуку джерел фінансування інновацій та напрямів реалізації інноваційної діяльності. Через залучення фінансових ресурсів та селекцію методів створення чи використання інновацій можливе досягнення успішного управління підприємствами. На кожному з етапів інноваційної діяльності від планування до отримання фінансових (соціальних) результатів необхідна релевантна облікова інформація. Бухгалтерський облік стає генеративним елементом системи управління інноваційною діяльністю.

Місце бухгалтерського обліку в інформаційній підтримці фінансування та управління інноваційною діяльністю відображене на рис. 1.

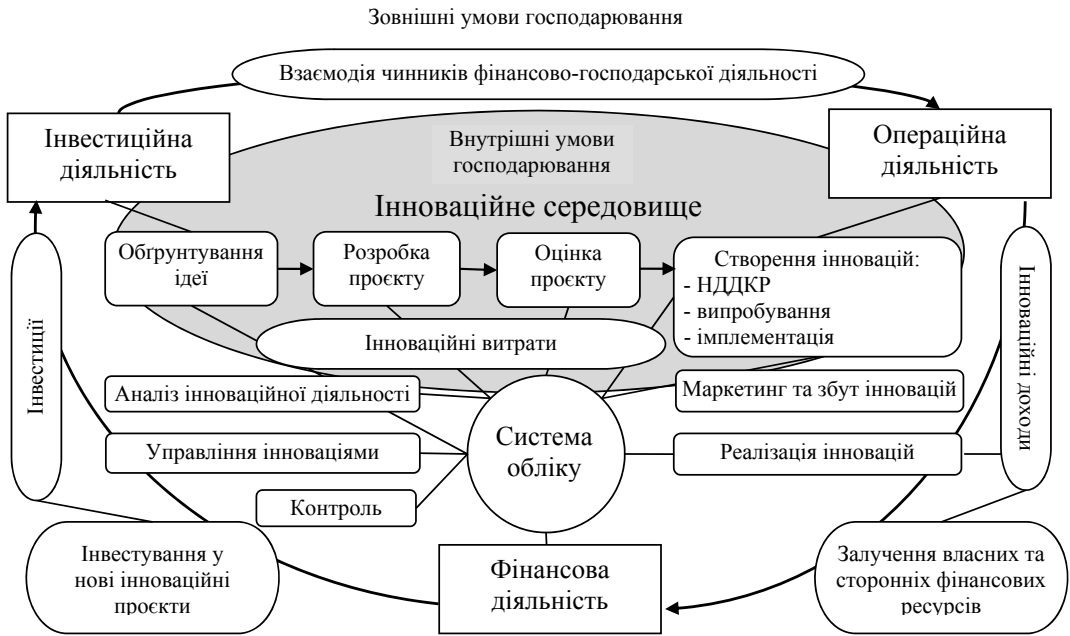

Рис. 1. Місце бухгалтерського обліку в інформаційній підтримці фінансування та управління інноваційною діяльністю підприємств*

* Побудовано авторами.

Інноваційне середовище, в якому відбувається створення та впровадження інновацій, об'єднує в єдиному інформаційному процесі операційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємств. Усі види господарської діяльності підприємств, пов'язані з інноваційними процесами, створюють замкнутий цикл фінансових та інформаційних потоків. Операційна діяльність підприємства може бути одночасно об'єктом та суб'єктом в інноваційному середовищі. Підприємство, орієнтоване на генерування інновацій та їх реалізацію стороннім особам, є суб'єктом інноваційної діяльності. У разі імплементации інновацій в операційну діяльність підприємство позиціонується об'єктом інноваційної діяльності. В будь-якому випадку інноваційна діяльність підприємства потребує попереднього залучення інвестицій для фінансування інноваційних процесів. Пошук інвестицій

відбувається через фінансову діяльність підприємства, що зорієнтована на оптимальний підбір власних і залучених фінансових ресурсів. У більшості випадків фінансування інноваційних процесів передбачає використання власних фінансових ресурсів, отриманих за результатами операційної діяльності підприємств, що означає завершення та, водночас, початок нового циклу інноваційної діяльності.

Інформаційним ядром інноваційного середовища є бухгалтерський облік. Процеси обґрунтування новітньої ідеї, розробки інноваційного проєкту, оцінки проєкту та його поступової реалізації пов'язані з виникненням витрат, інформацією про які оперує бухгалтерський облік. Наведені витрати є інноваційними і пов'язаними з фінансуванням відповідної діяльності підприємств. Облікова інформація про інноваційні витрати є первинним елементом аналізу,

контролю та управління суб'єктом господарювання. Такі витрати також беруть участь у формуванні важливих показників для управління інноваційними процесами. На них орієнтуються у плануванні діяльності з розробки та імплементації інновацій. Інформацію бухгалтерського обліку щодо інноваційних витрат використовують для контролю й аналізу доцільності та ефективності інвестування в інновації. Для цілей управління підприємствами важливим є використання інформації й про інноваційні доходи. Такі доходи отримує підприємство від реалізації генерованих інновацій сторонніми особам. Іншим варіантом виникнення інноваційних доходів є отримання позитивного результату від імплементації інновацій. Перед бухгалтерським облік постає складне завдання щодо оцінки інновацій та ідентифікація користі від інноваційної діяльності.

З цією метою у контексті обліку та управління важливим є формування повного переліку об'єктів інноваційної діяльності. Законом України "Про інноваційну діяльність" визначені об'єкти інноваційної діяльності, до яких належать: "інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; товарна продукція" [23]. Але наведена у законі систематизація інноваційних об'єктів є частковою та нелогічною. Зокрема, хаотично поєднуються матеріальні і нематеріальні активи, процеси та результати інноваційної діяльності. Така класифікація об'єктів інноваційної діяльності є малоінформа-

тивною для цілей бухгалтерського обліку й управління. Відсутність системності в ідентифікації інноваційних об'єктів обмежує змістовність облікової інформації, що вкрай негативно впливає на фінансування та управління інноваційною діяльністю. З метою оптимізації інформаційних процесів в інноваційній діяльності доцільно використовувати інтегровану класифікацію її об'єктів з позиції фінансування, обліку та управління (табл. 1).

У наведеній інтегрованій класифікації усі об'єкти інноваційної діяльності розділяються за напрямками управління функціонуванням підприємства на господарські засоби, інвестиції, джерела утворення господарських засобів, фінансово-господарські процеси та результати діяльності. Тому інтегровану класифікацію об'єктів управління, обліку й управління зручно використовувати у процесі організації діяльності обліково-управлінських підрозділів підприємства. Наприклад, кожний з управлінських об'єктів деталізується у розрізі облікових об'єктів. В табл. 1 обґрунтовано зміст інформації, отриманої з бухгалтерського обліку на основі виокремлення облікових об'єктів, яку використовують в управлінні інноваційною діяльністю. Бухгалтерський облік розкриває відомості про окремі інноваційні об'єкти, які потребують фінансування та є джерелами отримання фінансових ресурсів. Відповідні показники є інформаційним орієнтиром в управлінні інноваційною діяльністю в умовах виокремлення центрів відповідальності, створення яких з використанням структури і наповненості інформації про класифіковані об'єкти також є ефективним інструментом в організації контролю та аналізу інноваційної діяльності. Зокрема, контрольні процедури й аналітичні розрахунки доцільно проводити в розрізі центрів відповідальності, що функціонують на основі інтегрованої класифікації об'єктів управління, обліку та фінансування.

Таблиця 1

Об'єкти інноваційної діяльності з позиції управління, обліку та фінансування*

Об'єкти управління	Об'єкти бухгалтерського обліку	Об'єкти та джерела фінансування
Господарські засоби	Матеріальні активи	Основні засоби, які використовують у інноваційному виробництві Інноваційна продукція
	Нематеріальні активи	Нові знання Права володіння Інтелектуальні продукти
Інвестиції	Капітальні інвестиції	Інвестиції в споруди й обладнання для виконання науково-дослідних робіт, створення умов виробництва інноваційної продукції тощо
	Фінансові інвестиції	Придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів, пов'язаних з інноваційною діяльністю інших підприємств
Джерела утворення господарських засобів	Власний капітал	Зареєстрований (статутний) капітал Додатковий і резервний капітал Нерозподілені прибутки
	Зобов'язання	Кошти державного та місцевих бюджетів Кошти позабюджетних фондів Кошти національних та зарубіжних інвесторів Кредити Кошти з інших джерел
Фінансово-господарські процеси	Основна операційна діяльність Управлінська діяльність Збутова діяльність Інша операційна діяльність Фінансова діяльність Інвестиційна діяльність	Постачання інноваційних об'єктів Фундаментальні та прикладні дослідження Розробка інновацій Освоєння інновацій Промислове виробництво інноваційної продукції Інноваційне управління Інноваційний маркетинг Збут інноваційної продукції та послуг Фінансова та інвестиційна діяльність у сфері інновацій
Результати діяльності	Витрати майбутніх періодів	Витрати на розробку інновацій, які ще не імплементовані в операційну діяльність підприємств
	Інноваційні витрати поточного періоду	Витрати, пов'язані з завершеними інноваційними процесами
	Інноваційні доходи поточного періоду	Доходи за результатами інноваційної діяльності
	Прибутки Збитки	Отримання прибутків та їх реінвестування в інновації Отримання соціального ефекту

* Систематизовано авторами.

Отже, формування облікової інформації про інноваційну діяльність підприємства з урахуванням численності та варіативності інноваційних об'єктів є доволі складним процесом. З метою вироблення єдиної та зрозумілої позиції щодо генерування та використання облікової інформації у сфері інноваційної діяльності підприємств необхідне формулювання її принципових положень, що здійснюють вплив на формуван-

ня та використання облікової інформації (табл. 2).

Перше принципове положення інноваційної діяльності – інвестиційність. Оскільки інновація – новація (нововведення) ґрунтується на інвестиціях, то вкладення комплексу ресурсів в оновлення є первинним етапом інвестиційної діяльності. Інновації майже ніколи не виникають без попередніх інвестицій. Тому інноваційну діяльність з позиції обліку й управління необхідно до-

Принципові положення формування та використання облікової інформації про інноваційну діяльність*

№ з/п	Принципове положення	Змістова характеристика з позиції фінансування	Вплив на бухгалтерський облік
1.	Інвестиційність	Інноваційна діяльність потребує фінансування через залучення інвестицій, що формує спільну інвестиційно-інноваційну діяльність, яку необхідно розглядати в комплексі.	Необхідність класифікації інвестицій у контексті їх обліку; вибір ефективних методів оцінки інвестицій, обліку інвестиційного процесу та фінансових результатів від інвестиційної діяльності.
2.	Креативність	Результатом інвестиційної діяльності є креативність інновацій. Залежно від призначення інновацій відрізняється спосіб визначення фінансових результатів інноваційної діяльності.	Варіативність обліку витрат, доходів і фінансових результатів інноваційної діяльності унаслідок різних способів креативності та використання інновацій.
3.	Комплексність	Інноваційна діяльність характеризується комплексністю інноваційних об'єктів, які є одночасно об'єктами фінансування та джерелами фінансування.	Комплексний облік різносторонніх інноваційних об'єктів потребує використання системи аналітичних рахунків та облікових регістрів, які стосуються винятково інноваційної діяльності.
4.	Інтегрованість	Об'єднання фінансових та нефінансових показників з формуванням інтегрованої звітності.	Інтеграція фінансового та управлінського обліку інноваційної діяльності з використанням спільного робочого плану рахунків бухгалтерського обліку, аналітичних регістрів, на основі яких формуються інтегровані показники для складання Звіту про управління та Інтегрованої звітності.
5.	Періодичність	Оперування невеликими звітними фінансовими періодами.	Важливість формування облікової інформації за короткі періоди часу для цілей своєчасного та оперативного управління інноваційною діяльністю.
6.	Ризиковість	Вплив внутрішнього та зовнішнього середовища на значну ризиковість інноваційної діяльності, що є загрозою фінансовій безпеці підприємств.	Підготовка облікової інформації для цілей аналізу інвестиційних проектів, аналізу фінансової безпеки підприємств та імовірності настання банкрутства.
7.	Контрольованість	Успішність інноваційної діяльності з отриманням фінансових та соціальних ефектів потребує ефективної системи контролю за інноваційними процесами.	Активізація внутрішнього контролю разом з управлінням за інноваційними процесами, а також залучення послуг зовнішнього контролю для незалежної оцінки інноваційної діяльності підприємств.

*Складено авторами.

сліджувати в комплексі з інвестуванням. Інвестиційно-інноваційна активність підприємства визначає його ринкову успішність. Через вкладення в оновлення усіх фінансово-економічних та технологічних процесів забезпечується рентабельність й ефективність підприємництва. З іншого боку, за наявності вільних економічних ресурсів менеджери здійснюють пошук на основі облікової інформації ефективних інвестиційних інструментів для отримання інвестиційного доходу. З метою економічної оцінки інноваційної діяльності необхідна комплексна облікова інформація про послідовні етапи: вкладення інвестицій, отримання результатів інвестицій, отримання доходу від ін-

вестицій, реінвестиції. На основі аналізу ефективності інвестиційно-інноваційних процесів менеджмент підприємств приймає рішення про продовження вкладення в інноваційну діяльність, припинення чи додаткове залучення інвестиційних ресурсів. Проте модель обліку інноваційних інвестицій та витрат залежить від способу креативності інновацій.

Результатом інноваційної діяльності є генерування інновації. Інновація завжди є креативним продуктом, який позитивно відрізняється від наявних чи застосовуваних підприємством. У бухгалтерському обліку інноваційний процес може відобразитися варіативно. Якщо генерування інновацій

є основною операційною діяльністю підприємств, то облік інноваційної діяльності здійснюється аналогічно до виробничого процесу, з яким пов'язане виникнення та калькулювання виробничих витрат. Натомість запровадження виробничих інновацій у підприємствах, основною діяльністю яких не є інноваційна діяльність, фінансується за рахунок витрат майбутніх періодів. Після старту виробничого процесу з імплементованими інноваціями такі витрати поступово амортизуються. Якщо результатом інноваційної діяльності є креація необоротних активів, то в обліку виникають капітальні витрати (інвестиції). Наявність значної кількості варіативних способів фінансування креації інновацій визначає комплексність інноваційної діяльності, яка асоціюється з усіма фінансово-господарськими процесами підприємства.

Інноваційна діяльність інформаційно пронизує систему бухгалтерського обліку та управління підприємством. Інформаційна інтерпретація інноваційної діяльності підприємств пояснює архітектуру бухгалтерського обліку. Інновації комплексно стосуються операційної (окремо основної, управлінської, збутової та іншої діяльності), інвестиційної та фінансової діяльності підприємств, що лежить в основі систематизаційних процесів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Формування облікової інформації про інноваційні процеси водночас задіює активи (інвестиційні об'єкти) та пасиви (джерела фінансування), що пояснює активно-пасивну двоїсту природу бухгалтерського обліку. Зокрема, інвестиції в інновації можуть бути капітального та фінансового походження, спільною метою яких є отримання оптимізаційних покращень у діяльності суб'єктів господарювання. Результатом інноваційної діяльності є виникнення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нема-

теріальних активів, готової продукції та інших оборотних активів. Для фінансування інноваційної діяльності менеджмент може залучати власний капітал, довгострокові та поточні ресурси, формувати резерви та забезпечення майбутніх витрат і платежів, що пояснює структуру пасиву балансу підприємств. Завдяки обліковій інформації про інноваційні процеси можливо пояснити різницю між витратами поточного періоду та майбутніх періодів, які пов'язані з інноваційними дослідженнями і розробками. Проте така варіативність залучення облікових об'єктів в інвестиційну діяльність призводить до розрізненості інформації в бухгалтерському обліку, що ускладнює її систематизацію для управлінських цілей. Перед системою обліку стоїть виклик щодо об'єднання чи інтеграції усіх відомостей щодо інвестиційної діяльності для зручності використання стейкхолдерами.

Узагальнення облікової інформації про інноваційну діяльність потребує максимальної адаптації бухгалтерського обліку до інтеграційних тенденцій в економіці. Становлення цифрової економіки передбачає формування інтегрованих баз даних, які здатні накопичувати відомості про інноваційні процеси. Через систему документації первинні дані про різні аспекти інноваційної діяльності доцільно накопичувати в інтегрованих сховищах, доступ до яких надається різним стейкхолдерам. З використанням єдиних баз даних можливо стає інтеграція фінансового та управлінського обліку інноваційної діяльності. Інтеграційні процеси зумовлені спільним використанням єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку для різних цілей через систему аналітичних рахунків. До основних облікових рахунків можна створювати деталізовані рахунки, призначені винятково для обліку інноваційних процесів. Відомості з цих аналітичних рахунків зручно викорис-

товувати для інтегрованого формування внутрішньої та зовнішньої звітності. Особливо важливою облікова інформація про інноваційну діяльність є на етапі складання Звіту про управління, у якому вітчизняними та зарубіжними рекомендаціями передбачено формування розділу про інноваційні процеси. Він є перехідним етапом до формування інтегрованої звітності, яка здатна поєднати фінансові та нефінансові показники про інноваційну діяльність задля всеохопного інформування стейкхолдерів про різні аспекти функціонування підприємств. Проте з інтегрованим поєднанням даних фінансового та управлінського обліку виникає складність щодо забезпечення ефективної періодичності звітування.

Наступним принципним критерієм є періодичність інформації, що визначає часовий лаг між процесами підготовки інформації для стейкхолдерів. У фінансовому обліку звітними періодами є місць, квартал, рік, що суперечить оперативному звітуванню управлінським обліком за значно менші відрізки часу. Класична періодичність формування облікової інформації про функціонування підприємств, зокрема щодо інноваційної діяльності, є неефективною для управлінських цілей. Підготовка звітності за тривалі звітні періоди не дає змоги управлінським фахівцям оперувати своєчасною інформацією про превентивно змінні інноваційні процеси. Без належного управлінського нагляду можуть порушуватися часові терміни виконання та реалізації основних завдань інноваційних проєктів. Отримання облікової інформації за коротші часові періоди створює інформаційні передумови для своєчасного реагування менеджменту на загрози та ризики.

Функціонування підприємства залежить від внутрішніх та зовнішніх організаційних чинників. Нестабільність внутрішніх та зовнішніх умов діяльності актуалізує

ризика і загрози. Ризиковість як піддатливість активним ризикам та загрозам особливо притаманна інноваційним процесам. Інноваційна діяльність як креативна та ресурсоемна діяльність залежить від стабільності та безперервності фінансово-господарської діяльності підприємства. Адаптивність в умовах нестабільності першочергово мінімізуються витрати на створення та впровадження інновацій. Для забезпечення ефективності інноваційної діяльності необхідним є антикризове управління на основі багаторівневої облікової інформації. Облікова політика підприємства націлена на виявлення та попередження імовірного прояву ризиків і загроз. Облікова інформація є інформаційним підґрунтям аналізу фінансової безпеки підприємства. Реалізація діяльності підприємства із забезпечення фінансової безпеки повинна разом з операційною діяльністю націлюватися і на інноваційну активність. Інновації доволі часто позиціонуються як метод мінімізації впливу й уникнення ризиків і загроз у функціонуванні підприємств. Отже, наявність релевантної облікової інформації знижує ризиковість інноваційної діяльності за рахунок контрольованості фінансово-господарської діяльності, пов'язаної з інноваціями.

Через мінливість умов внутрішнього за зовнішнього середовища необхідне запровадження ефективного контролю за функціонуванням підприємства. Інноваційна діяльність як найбільш вразлива складова фінансово-господарських процесів потребує застосування перманентних контрольних процедур в управлінні підприємством. Несвоєчасне реагування на виявлені контролем недоліки у функціонуванні підприємства може призвести до фінансових збитків. Проте, якщо у виробничій діяльності відсутність або неефективність контрольованого середовища призводить до негативних фінансових результатів, то в

інноваційній діяльності – до повного припинення інноваційного проекту. Тому для інноваційних процесів суб'єкта господарювання важливо налагодити ефективний суцільний внутрішній контроль та інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень. З цією метою доцільно виокремлювати мережу центрів відповідальності у розрізі інноваційних об'єктів та підрозділів підприємства. Систему внутрішнього контролю доповнює зовнішній моніторинг інноваційної діяльності підприємств. Зовнішні стейкхолдери, які беруть участь у фінансуванні інноваційних проектів або зацікавлені в їх результатах, можуть реалізувати контрольні процедури для отримання достовірної облікової інформації про інноваційну діяльність. Також суб'єкти інноваційної діяльності доволі часто залучають послуги незалежних аудиторів. Аудиторські інституції можуть виконувати комплекс аудиторських процедур для обробки облікової інформації, забезпечення її достовірності та реалізації зовнішнього контролю на принципах аутсорсингу за інноваційними процесами суб'єктів господарювання.

Таким чином, врахування принципових положень (інвестиційність, креативність, комплексність, інтегрованість, періодичність, ризиковість, контрольованість) створює оптимальні передумови для організації ефективного управління підприємством. Обліковим фахівцям важливо враховувати принципові положення як інструктивний матеріал при підготовці облікової інформації для управлінських цілей. Натомість менеджерам рекомендовано дотримуватися наведених принципів у розробці проектів та прийнятті управлінських рішень. У такому випадку принципові положення підготовки та використання облікової інформації про інноваційну діяльність стають інтегруючою основою бухгалтерського обліку й управління. З метою інтегрованого позиціонуван-

ня облікової та управлінської систем щодо інноваційних процесів доцільно використувати інформаційну схему обробки облікової інформації для управління та фінансування інноваційної діяльності підприємств (рис. 2).

Ключовими елементами розробленої інформаційної схеми використання облікової інформації в управлінні та фінансуванні інноваційної діяльності є:

- бухгалтерський облік, що забезпечує збір первинної інформації про різноманітні інноваційні об'єкти;
- накопичення та опрацювання облікової інформації, що здійснюється в інтегрованих базах даних у розрізі підрозділів, відповідальних за здійснення інноваційної діяльності;
- окремі підрозділи підприємства, що позиціонуються центрами відповідальності у контексті бухгалтерського обліку, аналізу та контролю;
- здійснення обліку інвестицій, інноваційних витрат, інноваційних доходів, завершених інновацій, готових до використання або реалізації, центром відповідальності;
- узагальнення облікової інформації про результати інноваційної діяльності, яку передають управлінським підрозділам підприємства для прийняття рішень.

Центрами відповідальності у контексті інноваційної діяльності є спеціалізовані підрозділи підприємства, створені або причетні до інноваційних процесів. Такими організаційними утвореннями у складі підприємств є: відділ науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР відділ), у результаті діяльності якого виникають витрати на дослідження та розробки; спеціалізована лабораторія при виробництві (операційній діяльності) – витрати майбутніх періодів; будівельно-монтажна дільниця – капітальні витрати;

Рис. 2. Інформаційна схема використання облікової інформації в управлінні інноваційною діяльністю*

* Побудовано авторами.

а також інженерний відділ (у спрощеному варіанті – головний інженер) – адміністративні витрати інноваційного походження.

Інноваційні витрати разом з інноваційними доходами та іншою обліковою інформацією про інноваційні процеси є основними ін-

дикаторами функціонування центрів відповідальності, які використовують для їх управління.

Управлінський персонал є кінцевим адресатом облікової інформації. Облікові відомості про інноваційну діяльність є інформаційним підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо: пошуку фінансових ресурсів, матеріально-технічного постачання, планування та фінансового обґрунтування, конструкторсько-технологічної розробки, дослідницько-експериментальної діяльності, експлуатації устаткування, будівельно-монтажних і ремонтних робіт, технічного та фінансового контролю, маркетингового дослідження та збуту інноваційної продукції тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що облікова інформація наповнює інноваційне середовище підприємства про усі етапи життєвого циклу інновацій від їх генерування до впровадження або реалізації.

По-перше, інноваційне середовище об'єднує в єдиному інформаційному процесі операційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємств. З метою інвестування в інноваційні процеси необхідний пошук фінансових ресурсів, що є прерогативою фінансової діяльності підприємства. Процес інвестування в генерування чи імплементацію інновацій є завданням інвестиційної діяльності. У більшості випадків інвестування здійснюється за рахунків власних фінансових ресурсів, отриманих за результатами операційної діяльності підприємств, що означає завершення та, водночас, початок нового циклу інноваційної діяльності.

По-друге, комплексний облік операційної, інвестиційної та фінансової діяльності у контексті отримання чи впровадження інновацій передбачає ідентифікацію змістового наповнення облікової інформації. З

метою оптимізації інформаційних процесів в інноваційній діяльності доцільно використовувати інтегровану класифікацію її об'єктів з позиції управління, обліку та фінансування. Інноваційна діяльність характеризується множинністю об'єктів, для ефективного обліку яких доцільно послуговуватися універсальними принциповими положеннями підготовки і використання облікової інформації. Врахування принципів положень (інвестиційність, креативність, комплексність, інтегрованість, періодичність, ризиковість, контрольованість) створює оптимальні передумови для ефективно інтегрованої взаємодії бухгалтерського обліку та управління інноваційною діяльністю підприємств.

По-третє, інформаційна інтеграція облікової й управлінської систем щодо інноваційної діяльності характеризується такими рисами: бухгалтерський облік забезпечує збір первинної інформації про різноманітні інноваційні об'єкти; накопичення та опрацювання облікової інформації здійснюється в інтегрованих базах даних у розрізі підрозділів, відповідальних за інноваційну діяльність; окремі підрозділи підприємства позиціонуються центрами відповідальності у контексті бухгалтерського обліку, аналізу та контролю; за кожним центром відповідальності здійснюється облік інвестицій, інноваційних витрат, інноваційних доходів, завершених інновацій, готових до використання або реалізації; узагальнена облікова інформація про результати інноваційної діяльності передається управлінським підрозділам підприємства для прийняття рішень. Ефективна підготовка та використання облікової інформації з використанням поданих пропозицій і рекомендацій в управлінні та фінансуванні інноваційної діяльності забезпечує реалізацію її завдань та отримання позитивних фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Денисенко М. П., Голубєва Т. С., Колос І. В. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Вісник національного університету "Львівська політехніка": Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2009. № 647. С. 43–49.
2. Стадник В. В., Головчук О. В. Науково-методичні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства та його інформаційним забезпеченням. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. №5. С. 182–186.
3. Ткаченко А. М., Дробецька Т. О. Формування інноваційних підходів до управління металургійним підприємством : монографія. Дніпропетровськ : Видавництво ДВНЗ УДХТУ. 2015. 188 с.
4. Черноіванова Г. С. Інформаційне забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. Вип. 31. С. 58–61.
5. Завальнюк В. В. Методика проектування підсистеми інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 8. С. 82–85.
6. Ганущак-Єфіменко Л. М. Інформаційне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємств, об'єднаних у кластер. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 10. С. 161–165.
7. Шенгерій Т.О. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: аналітика макрорівня. Європейський вектор економічного розвитку. 2013. № 1 (14). С. 202–207.
8. Правдюк А. Л., Прутська Т. Ю., Правдюк М. В. Інформаційне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на засадах інституціоналізму : монографія. Київ : ЦУЛ. 2019. 360 с.
9. Брик Г.В. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський НУ ім. О.В. Сухомлинського. 2016. Вип. 15. С. 169–179.
10. Гриник О.І. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств. Інтернаука. 2018. № 10. С. 56–63.
11. Кантаєва О.В. Формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2009. №1 (47). С. 281–300.
12. Лепетан І.М. Облікове забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємств. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 3 (61). С. 123–136. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-3-8](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-3-8).
13. Мельничук І. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційною стратегією підприємства. Економіка та суспільство. 2017. № 11. С. 528-534. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/11_2017.pdf#page=528.
14. Palchuk O., Gai O. Accounting policy and its role in the formation of information support of innovation activity management. Innovative economy. 2021. P. 166–173. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.1-2.23](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.1-2.23).
15. Янченко З. Б. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами інноваційної діяльності. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. Вип. 1. С. 344–354.
16. Нестеренко І., Чміль Є. Диджиталізація формування облікової інформації про інноваційну діяльність суб'єктів бізнесу. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. № 6. С. 56–62. DOI: [10.32782/dees.6-11](https://doi.org/10.32782/dees.6-11).
17. Makarovych V. The constitutional role of accounting in ensuring the implementation of innovative activities of the enterprise. Oblik i

finansy. 2023. P. 29–37. [DOI: 10.33146/2307-9878-2023-2\(100\)-29-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-29-37).

18. Namazi N., Dehghani S. Investigating the relationship between firms' innovation and transparency of accounting information with emphasis on the moderating role of audit dimensions. 2022. № 11. P. 187–224.

19. Lehenchuk S., Vyhivska I. Accounting reserves in optimization of risks of innovative activity. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. № 2. [DOI: 10.18371/fcaptive.v2i33.206594](https://doi.org/10.18371/fcaptive.v2i33.206594).

20. Filip A., Ghio A., Paugam L. Accounting information in innovative small cap firms: evidence from London's Alternative Investment Market. *Accounting and Business Research*. 2020. № 51. P. 1–36. [DOI: 10.1080/00014788.2020.1842168](https://doi.org/10.1080/00014788.2020.1842168).

21. Zadorozhnyi Z.-M., Muravskiy V., Pochynok N., Hrytsyshyn A. Innovation management and automated accounting in the chaotic storage logistics. *Marketing and Management of Innovations*. 2020. № 2. P. 313–323. [DOI: 10.21272/mmi.2020.2-23](https://doi.org/10.21272/mmi.2020.2-23).

22. Zadorozhnyi Z.-M., Muravskiy V., Shevchuk O., Bryk M. Innovative accounting methodology of ensuring the interaction of economic and cybersecurity of enterprises. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. № 4. P. 36–46. [DOI: 10.21272/mmi.2021.4-03](https://doi.org/10.21272/mmi.2021.4-03).

23. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

References

1. Denysenko, M. P., Holubieva, T. S., Kolos, I. V. (2009). *Informatsiine zabezpechennia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti pidpriemstva [Information support of innovative and investment activities of the enterprise]*. *Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*. – *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Management and entrepreneur-*

ship in Ukraine: stages of formation and problems of development, 647, 43–49 [in Ukrainian].

2. Stadnyk, V. V., Holovchuk, O. V. (2017). *Naukovo-metodychni pidkhody do upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstva ta yoho informatsiynym zabezpechenniam [Scientific and methodical approaches to the management of innovative activities of the enterprise and its information support]*. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. – *Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 5, 182–186 [in Ukrainian].

3. Tkachenko, A. M., Drobetska, T. O. (2015). *Formuvannia innovatsiinykh pidkhodiv do upravlinnia metalurhiynym pidpriemstvom [Formation of innovative approaches to the management of a metallurgical enterprise monograph]*. *Dnipropetrovsk: Vydavnytstvo DVNZ UDKhTU*. [in Ukrainian].

4. Chernovanova, H. S. (2018). *Informatsiine zabezpechennia v systemi upravlinnia innovatsiinoiu skladovoiu pidpriemstva [Information support in the management system of the innovative component of the enterprise]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 31, 58–61 [in Ukrainian].

5. Zavalniuk, V.V. (2016). *Metodyka proektuvannia pidsystemy informatsiinoho zabezpechennia stratehichnoho upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstva [Design methodology of the subsystem of information support for strategic management of innovative activities of the enterprise]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 8(1), 82–85 [in Ukrainian].

6. Hanushchak-Yefimenko, L. M. (2009). *Informatsiine zabezpechennia upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpriemstv, obiednanykh u klaster [Information support for management of innovative development of enterprises united in a cluster]*. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of the Economy*, 10, 161–165 [in Ukrainian].

7. Shenherii, T.O. (2013). *Informatsiine zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv: analityka makrorivnia [Informa-*

tion provision of innovative activity of agricultural enterprises: macro-level analytics]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, 1 (14), 202–207 [in Ukrainian].

8. Pravdiuk, A. L., Prutska, T. Yu., Pravdiuk, M. V. (2019). *Informatsiine zabezpechennia upravlinnia pidpriemnytskoiu diialnistiu na zasadakh instytutsionalizmu [Information support for business management on the basis of institutionalism]*. Kyiv: TSUL [in Ukrainian].

9. Bryk, H.V. (2016). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Accounting and analytical support for innovative activities of agricultural enterprises]*. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Economic Problems*, 15, 169–179 [in Ukrainian].

10. Hrynyk, O.I. (2018). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv [Accounting and analytical support for innovative activities of industrial enterprises]*. *Internauka*, 10, 56–63 [in Ukrainian].

11. Kantaeva, O.V. (2009). *Formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti [Formation of accounting and analytical support for innovative activity]*. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of the Zhytomyr State University of Technology*, 1 (47), 281–300 [in Ukrainian].

12. Lepetan, I.M. (2022). *Oblikove zabezpechennia upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstv [Accounting support for the management of innovative activities of enterprises]*. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, Finance, Management: Topical Issues of Science and Practice*, 3 (61), 123–136. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-3-8](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-3-8).

13. Melnychuk, I. V. (2017). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia innovatsiinoiu stratehiieiu pidpriemstva [Accounting and analytical support for management of the innovative strategy of the enterprise]*. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 11, 528-534. Available

at: http://economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/11_2017.pdf#page=528.

14. Palchuk, O., Gai, O. (2021). *Accounting policy and its role in the formation of information support of innovation activity management*. *Innovative Economy*, 166-173. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.1-2.23](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.1-2.23).

15. Yanchenko, Z. B. (2014). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia vytratamy innovatsiinoi diialnosti [Accounting and analytical support for management of costs of innovative activity]*. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalter-skoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of the Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis*, 1, 344–354 [in Ukrainian].

16. Nesterenko, I., Chmil, Ye. (2023). *Dydzhytalizatsiia formuvannia oblikovoi informatsii pro innovatsiinu diialnist subiektiv biznesu [Digitization of the formation of accounting information about the innovative activities of business entities]*. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, 6, 56–62. DOI: [10.32782/dees.6-11](https://doi.org/10.32782/dees.6-11).

17. Makarovych, V. (2023). *The constitutional role of accounting in ensuring the implementation of innovative activities of the enterprise*. *Oblik i finansy*, 29–37. DOI: [10.33146/2307-9878-2023-2\(100\)-29-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-29-37).

18. Namazi, N., Dehghani, S. (2022). *Investigating the relationship between firms' innovation and transparency of accounting information with emphasis on the moderating role of audit dimensions*, 11, 187–224.

19. Lehenchuk, S., Vyhivska, I. (2020). *Accounting reserves in optimization of risks of innovative activity*. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2, DOI: [10.18371/fcapt.v2i33.206594](https://doi.org/10.18371/fcapt.v2i33.206594).

20. Filip, A., Ghio, A., Paugam, L. (2020). *Accounting information in innovative small cap firms: evidence from London's Alternative Investment Market*. *Accounting and Business Research*, 51, 1-36. DOI: [10.1080/00014788.2020.1842168](https://doi.org/10.1080/00014788.2020.1842168).

21. Zadorozhnyi, Z.-M., Muravskiy, V., Pochynok, N., Hrytsyshyn, A. (2020). Innovation management and automated accounting in the chaotic storage logistics. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 313–323. DOI: [10.21272/mmi.2020.2-23](https://doi.org/10.21272/mmi.2020.2-23).

22. Zadorozhnyi, Z.-M., Muravskiy, V., Shevchuk, O., Bryk, M. (2021). Innovative accounting

methodology of ensuring the interaction of economic and cybersecurity of enterprises. *Marketing and Management of Innovations*, 4, 36–46. DOI: [10.21272/mmi.2021.4-03](https://doi.org/10.21272/mmi.2021.4-03).

23. Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy № 40-IV vid 04.07.2002 [On innovative activity. Law of Ukraine]. (2020, July, 4). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.